

doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.03.103>

УДК 330.322.5

М. І. Мельник

доктор економічних наук, професор, завідувач відділу просторового розвитку ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", Львів, Україна, mar.melnyk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>

І. В. Лещух

кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу просторового розвитку ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", Львів, Україна, ira_leschukh@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

Р. Є. Яремчук

провідний інженер відділу просторового розвитку ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", Львів, Україна, wyhor29@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9447-7552>

ЕФЕКТИВНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В РЕГІОНІ: ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ВИМІР

Анотація. У статті розглянуто тенденції інвестиційного сектору Львівської області, що формуються під впливом адміністративно-фінансової децентралізації в Україні. Окреслено детермінанти розвитку міст як центрів генерування імпульсів економічної активності в забезпеченні ендегенного розвитку регіонів, а також об'єднаних територіальних громад і районів області в сучасних умовах. Запропоновано методику оцінювання впливу такої децентралізації на інвестиційні процеси в регіоні на основі розрахунку показників еластичності, а саме темпів зростання власних доходів до зайнятості, капітальних інвестицій і прямих іноземних інвестицій до власних доходів, зайнятості до капітальних та прямих іноземних інвестицій, видатків на соціально-економічний розвиток до власних доходів досліджуваних бюджетів. Авторську методику апробовано на прикладі міст обласного значення й районів Львівської області. У ході дослідження застосовувалися такі методи: системний і діалектичний; логічного узагальнення, системного аналізу, порівняння та синтезу; стратегічного аналізу; графічний. Інформаційну базу дослідження становлять праці провідних науковців і практиків із широкого спектра соціально-економічних проблем, оперативні дані Головного управління статистики у Львівській області.

Ключові слова: адміністративно-фінансова децентралізація, інвестиції, ефективність інвестицій, регіональна економіка, просторовий розвиток, міста обласного значення, об'єднані територіальні громади.

Рис. 5. Табл. 2. Літ. 13.

Mariana Melnyk

Dr. Sc. (Economics), Professor, SI "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine", Lviv, Ukraine, mar.melnyk@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>

Irina Leschukh

Ph. D. (Economics), SI "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine", Lviv, Ukraine, ira_leschukh@ukr.net. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

Roman Yaremchuk

SI "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine", Lviv, Ukraine, wyhor29@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9447-7552>

EFFECTIVENESS OF ADMINISTRATIVE FINANCIAL DECENTRALIZATION IN THE REGION: INVESTMENT MEASUREMENT

© Мельник М. І., Лещух І. В., Яремчук Р. Є., 2019

Abstract. The article deals with the tendencies of the investment sector of the Lviv region, which are formed under the influence of the implementation of administrative and financial decentralization in Ukraine. The determinants of urban development as centers for generating impulses of economic activity in ensuring endogenous development of regions, as well as united territorial communities and districts of the region in modern conditions, are outlined. The purpose of the article is to develop and test a methodical approach to assessing the effectiveness of administrative and financial decentralization in the region on the basis of the study of elasticity between the indicators of financial strength and the investment activity of territorial units of different hierarchical levels. Therefore, the article proposes a methodology for assessing the impact of administrative and financial decentralization on investment processes in the region on the basis of calculation of elasticity indicators: a) the growth rates of own incomes to employment; b) the growth rates of capital investments and foreign direct investment to their own income; c) employment growth rates for capital investment and FDI; d) growth rates of expenditures on socio-economic development to their own revenues of investigated budgets. The authors' methodology is tested on the example of cities of regional significance and districts of the Lviv region. The prospect of further research in this area is the justification of strategic priorities and directions of activation of investment processes in the region in the context of administrative and financial decentralization in Ukraine. In the research, the following methods are used: systemic and dialectic; logical generalization, system analysis, comparison and synthesis; strategic analysis, and graphic. The information base of the research is the works of leading scientists and practitioners on a wide range of socio-economic problems, operational data of the Main Department of Statistics in the Lviv region.

Keywords: administrative-financial decentralization, investments, investment efficiency, regional economy, spatial development, cities of regional significance, united territorial communities.

JEL classification: H54, H72, H75, R12, R58.

М. И. Мельник

доктор экономических наук, профессор, заведующая отделом пространственного развития ГУ "Институт региональных исследований имени Н. И. Долишнего НАН Украины", Львов, Украина

И. В. Лещук

кандидат экономических наук, научный сотрудник отдела пространственного развития ГУ "Институт региональных исследований имени Н. И. Долишнего НАН Украины", Львов, Украина

Р. Е. Яремчук

ведущий инженер отдела пространственного развития ГУ "Институт региональных исследований имени Н. И. Долишнего НАН Украины", Львов, Украина

ЭФФЕКТИВНОСТЬ АДМИНИСТРАТИВНО-ФИНАНСОВОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ В РЕГИОНЕ: ИНВЕСТИЦИОННОЕ ИЗМЕРЕНИЕ

Аннотация. В статье рассмотрены тенденции инвестиционного сектора Львовской области, которые формируются под влиянием административно-финансовой децентрализации в Украине. Обозначены детерминанты развития городов как центров генерации импульсов экономической активности в обеспечении эндогенного развития регионов, а также объединенных территориальных общин и районов области в современных условиях. Предложена методика оценки влияния такой децентрализации на инвестиционные процессы в регионе на основе расчета показателей эластичности, а именно темпов роста собственных доходов к занятости, капитальных и прямых иностранных инвестиций к собственным доходам, занятости к капитальным и прямым иностранным инвестициям, расходов на социально-экономическое развитие к собственным доходам исследуемых бюджетов. Авторская методика апро-

бирована на примере городов областного значения и районов Львовской области. В ходе исследования применялись такие методы: системный и диалектический; логического обобщения, системного анализа, сравнения и синтеза; стратегического анализа; графический. Информационную базу исследования составляют труды ведущих ученых и практиков по широкому спектру социально-экономических проблем, оперативные данные Главного управления статистики в Львовской области.

Ключевые слова: административно-финансовая децентрализация, инвестиции, эффективность инвестиций, региональная экономика, пространственное развитие, города областного значения, объединенные территориальные общины.

Ефективність адміністративно-фінансової децентралізації визначається створенням надійної платформи для соціально-економічного зростання територіальних громадських систем і мала б супроводжуватися підвищенням рівня та якості життя їх населення. До найважливіших очікуваних результатів децентралізації належить і посилення інвестиційної привабливості територій, що може стати запорукою активізації інвестиційної діяльності в напрямі збільшення економічного й соціально-культурного потенціалу адміністративних одиниць, прискорення темпів відновлюваних процесів матеріального та нематеріального виробництва. Зазначене зумовлює потребу в оцінці впливу адміністративно-фінансової децентралізації, зокрема в контексті формування власного фінансового (бюджетного) потенціалу регіону, на інтенсивність і характер інвестиційних процесів.

Проблемам адміністративно-фінансової децентралізації присвячено праці таких вітчизняних науковців, як Я. І. Арабчук, І. О. Кресіна, І. О. Луніна, Ю. О. Набатова, В. О. Остапчук, Х. О. Патицька, Н. О. Слободянюк [1–7] та ін. Незважаючи на численні публікації з окресленої тематики, питання дослідження ефективності адміністративно-фінансової децентралізації потребують подальшого вивчення через недосконалість і постійні зміни податкового й бюджетного законодавства, фрагментарність висвітлення проблематики, й насамперед практичних аспектів реалізації реформи. Наприклад, ефективність фінансової децентралізації на місцевому рівні спробувала оцінити С. О. Осипенко [8], однак така оцінка є радше формальною, адже базується виключно на основі аналізу законодавчих актів України.

Адміністративно-фінансова децентралізація найчастіше розглядається з двох позицій: 1) як процес передання (реформування) повноважень і фінансових ресурсів державного сектору із загальнодержавного на субнаціональний та місцевий рівні; 2) як результат таких реформ, котрий оцінюється обсягом повноважень і фінансових ресурсів, делегованих на нижчі адміністративні рівні відносно їх загального обсягу в державному секторі [9]. Тому метою статті є розроблення й апробація методичного підходу до оцінки ефективності адміністративно-фінансової децентралізації в регіоні на основі дослідження еластичності між показниками підвищення фінансової спроможності та інвестиційною активністю територіальних одиниць різних ієрархічних рівнів.

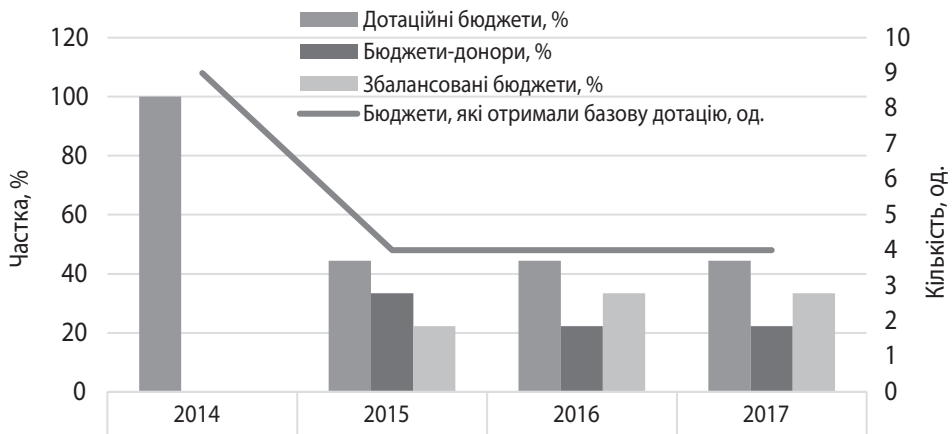

Рис. 1. Розподіл дотаційності бюджетів міст обласного значення Львівської області у 2014–2017 рр.

Побудовано за даними Державної казначейської служби України (URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>).

Застосування протягом тривалого часу методу балансування, інструментом якого була дотація вирівнювання, призвело до зростання частки дотаційних бюджетів. Так, у дореформеному 2014 р. усі дев'ять міст обласного значення Львівщини отримали дотацію вирівнювання (рис. 1) [10].

Ресурсна неспроможність переважної більшості органів місцевого самоврядування вкрай ускладнювала виконання ними власних і делегованих повноважень та зрештою призвела до погіршення якості й доступності публічних послуг, зниження інвестиційної активності на місцях. Однак запровадження починаючи з 2015 р. нової форми горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів, а саме вирівнювання дохідної спроможності адміністративно-територіальних одиниць (інструменти – базова та реверсна дотації), загалом сприяло істотному зменшенню частки дотаційних бюджетів міст обласного значення Львівщини зі 100 % у 2014 р. до 44,4 % у 2015–2017 рр. У результаті завдяки бюджетній децентралізації територіальним одиницям вдалося, крім іншого, сформуванню додаткового фінансового ресурсу, що дало можливість:

по-перше, активізувати інвестиційну діяльність за рахунок як коштів місцевих бюджетів, так і різних джерел інвестування; зокрема, вітчизняні й іноземні інвестори відреагували на збільшення фінансового потенціалу окремих міст та районів відповідним вливанням капіталовкладень;

по-друге, за незмінно високого рівня фінансування капітальних інвестицій коштом підприємств і організацій (67–69 % у 2015–2017 рр. [11]), змінити структуру таких інвестицій за джерелами фінансування в напрямі зростання їх частки за рахунок місцевих бюджетів при зниженні частки інвестицій коштом державного бюджету¹.

¹ Зокрема, якщо у 2014 р. кошти місцевих бюджетів у структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування становили 2,7 %, а державного бюджету – 1,2 %, то у 2017 р. – 9,3 і 3,4 % відповідно (розраховано за даними Державної служби статистики України).

Для дослідження ефективності адміністративно-фінансової децентралізації в містах обласного значення та районах Львівської області з позиції активізації інвестиційних процесів у зазначених адміністративних одиницях пропонується оцінити чотири блоки показників, наведених у табл. 1.

Результати розрахунків еластичності темпів зростання власних доходів до зайнятості в містах обласного значення та районах Львівської області, виконаних за формулою блоку 1, відображені на рис. 2 [12; 13].

Протягом досліджуваного періоду еластичність темпів зростання власних доходів до зайнятості перевищувала одиницю в усіх містах обласного значення та в більшості районів Львівської області, за винятком Жовківського, Кам'янка-Бузького й Дрогобицького, що свідчить про не-

Таблиця 1. Методика оцінювання впливу адміністративно-фінансової децентралізації на інвестиційні процеси

Формули	Критерії ефективності
Блок 1. Еластичність темпів зростання власних доходів до зайнятості	
$E_i^z = \frac{\Delta ВДБ_i}{\Delta Z_i},$ де E_i^z – коефіцієнт еластичності темпів зміни власних доходів бюджету i-го міста обласного значення або району Карпатського регіону до чисельності зайнятого населення за аналізований період; ΔZ_i – темп зміни чисельності зайнятого населення в i-му місті обласного значення чи районі Карпатського регіону за аналізований період; $\Delta ВДБ_i$ – темп зміни обсягу власних доходів бюджету i-го міста обласного значення або району Карпатського регіону за аналізований період	Оскільки лівову частку власних доходів бюджету будь-якої адміністративно-територіальної одиниці формують податки та збори на доходи фізичних осіб, при $E_i^z \geq 1$ має місце продуктивна зайнятість; спостерігається висока чутливість зміни темпів зростання власних доходів бюджету щодо зміни темпу зростання зайнятості
Блок 2. Еластичність темпів зростання капітальних інвестицій і прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до власних доходів	
$E_i^{KI} = \frac{\Delta KI_i}{\Delta ВДБ_i}; \quad E_i^{PII} = \frac{\Delta ПІІ_i}{\Delta ВДБ_i},$ де E_i^{KI}, E_i^{PII} – коефіцієнт еластичності темпів зміни одного показника до іншого в i-му місті обласного значення чи районі Карпатського регіону за аналізований період; ΔKI_i – темп зміни обсягу капітальних інвестицій i-го міста обласного значення або району Карпатського регіону за аналізований період; $\Delta ПІІ_i$ – темп зміни обсягу ПІІ, залучених i-м містом обласного значення чи районом Карпатського регіону за аналізований період; $\Delta ВДБ_i$ – темп зміни обсягу власних доходів бюджету i-го міста обласного значення або району Карпатського регіону за аналізований період	$E_i^{KI}, E_i^{PII} < 1$ свідчить про слабкий взаємозв'язок досліджуваних показників; $E_i^{KI}, E_i^{PII} \geq 1$ вказує на стимулюючий вплив зростання власних доходів бюджету на інвестиційні процеси
Блок 3. Еластичність темпів зростання зайнятості до капітальних інвестицій та ПІІ (з урахуванням часового лага)	
$E_i^{z/KI} = \frac{\Delta Z_i}{\Delta KI_i}; \quad E_i^{z/PII} = \frac{\Delta Z_i}{\Delta ПІІ_i},$ де $E_i^{z/KI}, E_i^{z/PII}$ – коефіцієнт еластичності темпів зміни одного показника до іншого в i-му місті обласного значення чи районі Карпатського регіону за аналізований період; ΔZ_i – темп зміни чисельності зайнятого населення в i-му місті обласного значення або районі Карпатського регіону за аналізований період; $\Delta ПІІ_i$ – темп зміни обсягу ПІІ, залучених i-м містом обласного значення чи районом Карпатського регіону за аналізований період; ΔKI_i – темп зміни обсягу капітальних інвестицій i-го міста обласного значення або району Карпатського регіону за аналізований період	$E_i^{z/KI}, E_i^{z/PII} < 1$ свідчить про слабкий взаємозв'язок досліджуваних показників; $E_i^{z/KI}, E_i^{z/PII} \geq 1$ вказує на стимулюючий вплив інвестиційних процесів на зайнятість

Формули	Критерії ефективності
Блок 4. Еластичність темпів зростання витатків на соціально-економічний розвиток до темпів зростання власних доходів досліджуваних бюджетів	
$E_i^{ОМС} = \frac{\Delta ОМС_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{ДЗО} = \frac{\Delta ДЗО_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{ЗОШ} = \frac{\Delta ЗОШ_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{ЖЕГ} = \frac{\Delta ЖЕГ_i}{\Delta ВДБ_i};$ $E_i^{СЗ} = \frac{\Delta СЗ_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{КВ} = \frac{\Delta КВ_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{БМ} = \frac{\Delta БМ_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{ФКС} = \frac{\Delta ФКС_i}{\Delta ВДБ_i};$ $E_i^{ВЗНЗ} = \frac{\Delta ВЗНЗ_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{ВЛ} = \frac{\Delta ВЛ_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{РАД} = \frac{\Delta РАД_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{СЛРГ} = \frac{\Delta СЛРГ_i}{\Delta ВДБ_i};$ $E_i^L = \frac{\Delta L_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^B = \frac{\Delta B_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{ШЕВ} = \frac{\Delta ШЕВ_i}{\Delta ВДБ_i}; E_i^{ЦСО} = \frac{\Delta ЦСО_i}{\Delta ВДБ_i},$	Коефіцієнти еластичності темпів зміни одного показника до іншого, значення яких менші за одиницю, засвідчують слабкий взаємозв'язок досліджуваних показників; якщо ж значення коефіцієнтів більші або дорівнюють одиниці, це вказує на стимулюючий вплив власних доходів бюджету на фінансування соціально-економічних витатків
де $E_i^{ОМС}, E_i^{ДЗО}, E_i^{ЗОШ}, E_i^{ЖЕГ}, E_i^{СЗ}, E_i^{КВ}, E_i^{БМ}, E_i^{ФКС}, E_i^{ВЗНЗ}, E_i^{ВЛ}, E_i^{РАД}, E_i^{СЛРГ}, E_i^L, E_i^B, E_i^{ШЕВ}$ – коефіцієнти еластичності темпів зміни одного показника до іншого в i-му місті обласного значення Львівської області у 2014–2017 рр.; $\Delta ОМС_i$ – темп зміни обсягу фінансування органів місцевого самоврядування місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ДЗО_i$ – темп зміни обсягу фінансування дошкільних закладів освіти місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ЗОШ_i$ – темп зміни обсягу фінансування загальноосвітніх шкіл місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta Л_i$ – темп зміни обсягу фінансування лікарень місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ЖЕГ_i$ – темп зміни обсягу фінансування житлово-експлуатаційного господарства місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta СЗ_i$ – темп зміни обсягу фінансування програм і заходів, пов'язаних із соціальним захистом та соціальним забезпеченням місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta КВ_i$ – темп зміни обсягу фінансування капітальних вкладень місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta БМ_i$ – темп зміни обсягу фінансування благоустрою міста місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ФКС_i$ – темп зміни обсягу фінансування фізичної культури та спорту місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ВЗНЗ_i$ – темп зміни обсягу фінансування відновлення (будівництва, реконструкції) загальноосвітніх навчальних закладів місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ВЛ_i$ – темп зміни обсягу фінансування відновлення (будівництва, реконструкції) лікарень загального профілю місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta РАД_i$ – темп зміни обсягу фінансування ремонту (будівництва, реконструкції, утримання) автомобільних доріг місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta СЛРГ_i$ – темп зміни обсягу фінансування сільського, лісового й рибного господарства місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; ΔB_i – середньорічний темп зміни обсягу фінансування бібліотек місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ШЕВ_i$ – темп зміни обсягу фінансування шкіл естетичного виховання дітей місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ЦСО_i$ – темп зміни обсягу фінансування територіальних центрів соціального обслуговування місцевим бюджетом i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період; $\Delta ВДБ_i$ – темп зміни обсягу власних доходів бюджету i-го міста обласного значення Львівської області за аналізований період	

Складено авторами.

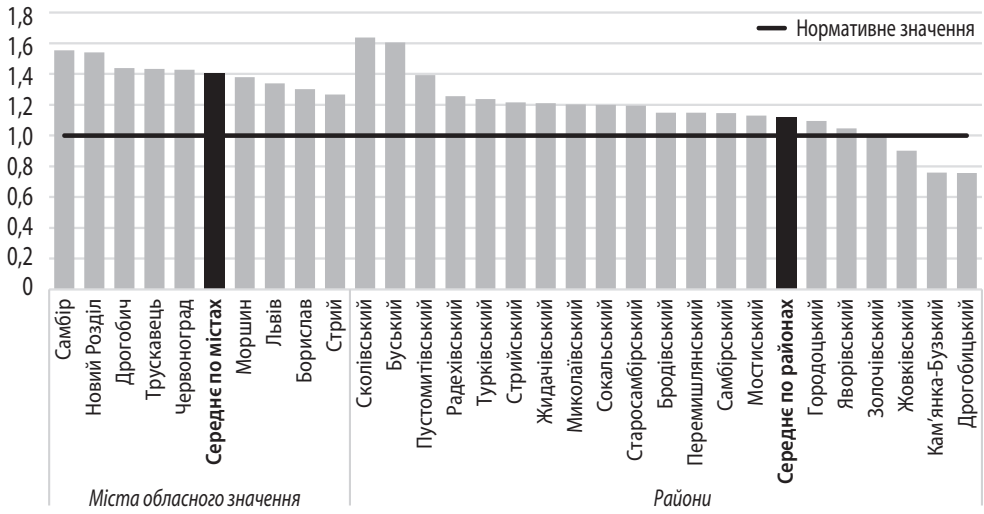

Рис. 2. Еластичність темпів зростання власних доходів до зайнятості в містах обласного значення та районах Львівської області у 2017 р. проти 2016 р.

Побудовано на підставі розрахунків за даними Головного управління статистики у Львівській області (URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>) та департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (URL: <https://loda.gov.ua/departament-finansiv/>).

продуктивну зайнятість у цих районах, котра не супроводжується відповідними відрахуваннями ПДФО як головного джерела формування власних доходів відповідних бюджетів. Окрім того, названі адміністративні одиниці знаходяться безпосередньо біля міст обласного значення – центрів соціально-економічної активності, що акумулюють основну частину зайнятого населення. Зменшення зайнятості в згаданих районах, яке супроводжується скороченням власних доходів, пояснюється нижчим рівнем оплати праці, ніж у середньому по містах, де концентрується та акумулюється працересурсний потенціал.

Розмах варіації між середніми показниками еластичності темпів зростання власних доходів до зайнятості в містах обласного значення Львівщини становив 1,41 пункту, а в районах – 1,12 пункту. Зазначене зумовлене низкою факторів, і передусім вищим рівнем зайнятості саме в містах обласного значення (у 2017 р. – 26,5 % проти 11,9 % у районах) та оплати праці¹ порівняно з районами.

Попри позитивну динаміку частки коштів місцевих бюджетів у структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування впродовж 2015–

¹ Наприклад, згідно з нашими розрахунками за даними Головного управління статистики у Львівській області, у IV кв. 2017 р. розмір середньомісячної заробітної плати в містах обласного значення Львівщини становив 6681 грн, тимчасом як у районах – 6195,5 грн. При цьому у 60 % районів області розмір виплат працівникам навіть не досягав середнього значення по районах.

2017 рр.¹, вона залишається незначною порівняно з часткою інвестицій за рахунок коштів підприємств і організацій. Місцевими бюджетами традиційно фінансуються видатки на ремонт шкіл та лікарень, реконструкцію дитсадків, будівництво водогонів тощо. При цьому фінансування видатків, котрі забезпечать у майбутньому додаткові надходження до місцевих бюджетів, сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості адміністративно-територіальної одиниці, є мізерним. Як наслідок, у Львівській області коефіцієнти еластичності темпів зміни капітальних інвестицій до власних доходів бюджетів міст обласного значення (районів) у 2017 р. проти 2016 р. загалом є неістотними та в більшості з них менші за одиницю (рис. 3).

Найвищий коефіцієнт еластичності темпів зростання капітальних інвестицій до власних доходів бюджетів досліджуваних адміністративних одиниць зафіксовано в Старосамбірському районі – 10,42. Так, у 2017 р. тут акумульовано 871,6 млн грн капітальних інвестицій, тобто майже у 12 разів більше, ніж у 2016 р. (74,1 млн грн). Зростання інвестицій пов'язане насамперед із запуском у цьому районі ТОВ “Карпатський вітер” другої вітрової електростанції “Старий Самбір – 2” (вартість проекту – 36 млн євро)².

На противагу тенденції збільшення обсягу капітальних інвестицій у 2015–2017 рр., ПІІ в Україну у звітному році зменшилися на 57,5 % порівняно

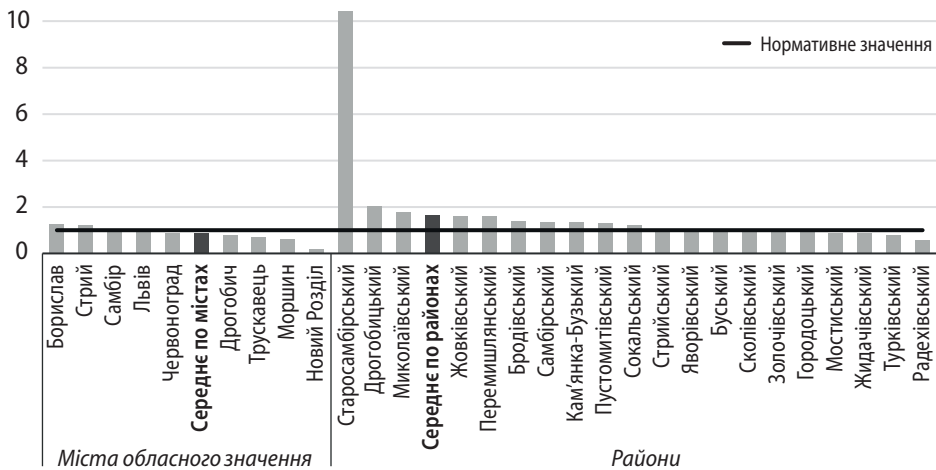

Рис. 3. Еластичність темпів зростання капітальних інвестицій до власних доходів бюджетів міст обласного значення та районів Львівської області у 2017 р. проти 2016 р.

Побудовано на підставі розрахунків за даними департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (URL: <https://loda.gov.ua/departament-finsniv/>).

¹ Наприклад, за нашими розрахунками на підставі даних Державної служби статистики України, у 2017 р. місцевими бюджетами у Львівській області профінансовано 7,7 % капітальних інвестицій, тимчасом як державним бюджетом – лише 5,9 %.

² Першу чергу вітроелектростанції “Старий Самбір – 1” запущено у 2014 р. ТОВ “Еко-Оптіма”, вартість проекту – 9 млн євро.

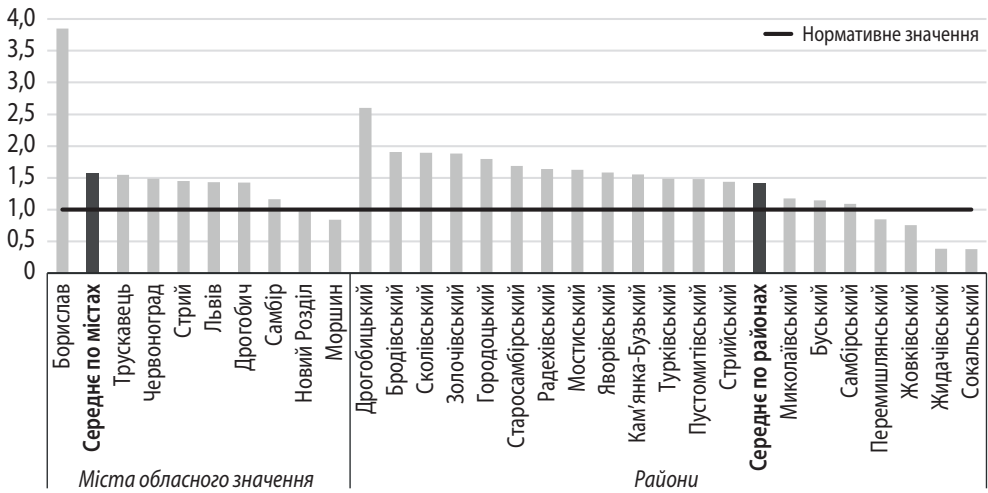

Рис. 4. Еластичність темпів зростання прямих іноземних інвестицій (2017/2016) до власних доходів бюджетів (2016/2015) міст обласного значення та районів Львівської області

Побудовано на підставі розрахунків за даними Головного управління статистики у Львівській області (URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>) та департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (URL: <https://loda.gov.ua/departament-finsniv/>).

з 2016 р. Приріст власних доходів бюджетів міст обласного значення та районів Львівської області у 2016 р. відносно 2015 р. зумовив певне збільшення ПІІ у відповідні адміністративні одиниці лише у 2016–2017 рр. (рис. 4).

Результати авторських розрахунків, наведені на рис. 5, свідчать про цілеспрямованість політики залучення ПІІ у Львівській області: майже в половині досліджуваних адміністративних одиниць спостерігається ефективне співвідношення темпів зростання таких інвестицій у 2017 р. проти 2016 р. відносно аналогічного показника власних доходів бюджетів у 2016 р. проти 2015 р., яке було меншим або дорівнювало одиниці. Тобто іноземні інвестори зреагували на збільшення власного фінансового потенціалу міст, котре є наслідком соціально-економічного розвитку, зокрема концентрації ділової активності, що підтверджується темпами зростання ПІІ з лагом в один рік. Це пов'язано з:

- активною політикою регіональних органів влади щодо залучення ПІІ (проведення форумів, зустрічей із інвесторами; розроблення інвестиційного паспорта й інвестиційного порталу Львівщини; успішна реалізація проєктів у різних сферах соціально-економічної діяльності);
- функціонуванням у області 95 інформаційно-консультаційних центрів для інвесторів і 78 об'єктів інфраструктури підтримки підприємств, які створені за участю місцевих органів влади;
- концентрацією висококваліфікованих кадрів;
- наявністю широко розгалуженої транспортної мережі (автошляхи державного й міжнародного значення, залізничне та авіасполучення);
- можливістю доступу до якісного логістичного обслуговування бізнесу;

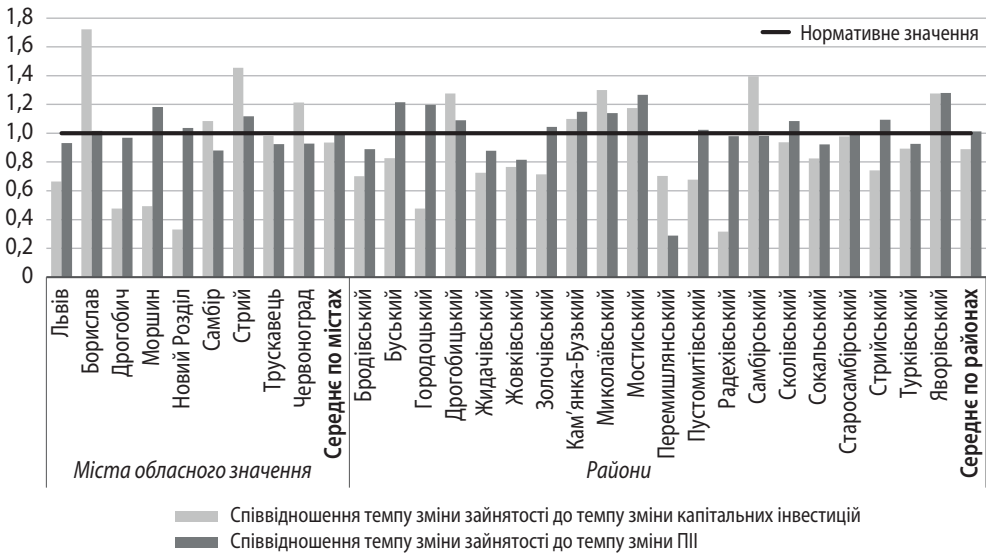

Рис. 5. Еластичність темпів зростання зайнятості (2017/2016) до капітальних інвестицій і ПІП (2016/2015) у містах обласного значення та районах Львівської області

Побудовано на підставі розрахунків за даними Головного управління статистики у Львівській області (URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>) та департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (URL: <https://loda.gov.ua/departament-finansiv/>).

- близькістю до кордону з Європейським Союзом;
- кращим інфраструктурним забезпеченням, у т. ч. комунальними послугами (газопостачання, водовідведення, каналізація тощо), порівняно з гірськими територіями.

Високе значення коефіцієнта еластичності темпів зростання ПІП до власних доходів спостерігалось в місті Бориславі (3,85) і Дрогобицькому районі (2,60). Утім, це пояснюється передусім істотним збільшенням обсягу ПІП у 2016–2017 рр.¹, а не дохідної частини бюджетів вказаних міст. Основними критеріями для прийняття рішень щодо інвестування залишаються макроекономічна ситуація, інституційно-організаційна забезпеченість ведення бізнесу, ефективність податкової політики, передбачуваність кредитно-грошової політики, корупованість державної й місцевої влади та ін. Тому, щоб зацікавити інвесторів, органи місцевого самоврядування повинні забезпечити поряд із нарощенням власних доходів як відповідного інвестиційного ресурсу ефективне освоєння цих коштів із метою розвитку транспортної й логістичної інфраструктури, комунікацій, комунального господарства тощо. Зазначене особливо актуалізується, враховуючи стимулюючий вплив інвестиційних процесів на зайнятість (див. рис. 5), котра, у свою чергу, є свідчен-

¹ Наприклад, 2016 р. у Бориславі бельгійською компанією “НІМА” розпочато будівництво меблевого заводу, загальна сума інвестицій – 6 млн євро.

ням ефективності інвестування з огляду на створення нових робочих місць та важливим чинником формування власних доходів бюджетів усіх рівнів.

Проведене дослідження (див. рис. 5) засвідчило вищий середній показник еластичності темпу зміни зайнятості до темпу зміни ПІІ в районах Карпатського регіону ($C_i^{3/III} \geq 1$ у всіх районах), ніж у містах обласного значення ($C_i^{3/III} \geq 1$ лише в містах Чернівецької області), що є закономірним, зважаючи на розміщення/будівництво масштабних іноземних виробництв за межами великих міст, тобто на території районів.

Розрахунок коефіцієнтів за формулами блоку 4 (див. табл. 1) дає можливість проаналізувати ефективність інвестування власних коштів місцевих бюджетів у соціально-економічний розвиток відповідних адміністративних одиниць (дослідження проведено на прикладі міст обласного значення Львівщини – табл. 2).

У процесі децентралізації найвищу чутливість до зміни власних доходів бюджетів міст обласного значення Львівщини показали видатки відповідних бюджетів на капітальні вкладення, будівництво/реконструкцію загальноосвітніх навчальних закладів та лікарень загального профілю, ремонт/утримання автомобільних доріг, що вказує на їх переорієнтацію (відтепер видатки, котрі мали суто соціальне спрямування, набули інвестиційного характеру, тобто націлені на економічний розвиток). Так, поряд із активним фінансуванням поточного споживання у 2014–2017 рр. бюджети досліджуваних міст активно вкладали кошти в проекти розвитку, про що свідчить тісний взаємозв'язок власних доходів відповідних бюджетів та їхніх капітальних видатків. Найбільший коефіцієнт зафіксований у Новому Роздолі, де в 2015 р. обсяг капітальних інвестицій, здійснених коштами місцевого бюджету, становив 4,8 млн грн, перевищивши показник 2014 р. більш ніж у 123 рази. Відповідно, темп зростання капітальних видатків у 49 разів перевищив темп зростання власних доходів, активізувалось інвестування за рахунок місцевого бюджету спорудження й реконструкції об'єктів соціального призначення, будівництва та ремонту автомобільних доріг. Отже, Новий Розділ слугує прикладом ефективності бюджетної децентралізації, а також формування й використання власного фінансового ресурсу.

Результати дослідження засвідчили наявність тісного взаємозв'язку інфраструктурних видатків і власних доходів досліджуваних місцевих бюджетів, що є закономірним на тлі зростання чисельності населення в містах обласного значення Львівщини та збільшення вартості утримання будівель і споруд, міських комунікацій тощо. Так, коефіцієнт еластичності темпу зміни обсягу фінансування видатків на благоустрій міста за рахунок місцевого бюджету до темпу зміни обсягу власних доходів (C_i^{BM}) більший за одиницю в усіх містах, окрім Стрия та Червонограда.

Вкрай неефективною є політика фінансування житлово-експлуатаційного господарства (ЖЕГ) коштами місцевих бюджетів. Зокрема, значення коефіцієнта еластичності темпу зміни обсягу фінансування ЖЕГ місцевим бюджетом до темпу зміни обсягу власних доходів (C_i^{JET}) коливається від

Таблиця 2. Коефіцієнти еластичності темпів зростання видатків на соціально-економічний розвиток бюджетів міст обласного значення Львівської області до темпів зростання власних доходів відповідних бюджетів у 2014–2017 рр.

Показники	Міста обласного значення								
	Моршин	Трускавець	Новий Розділ	Львів	Дрогобич	Борислав	Стрий	Червоноград	Самбір
Соціальний захист та соціальне забезпечення	4,141	1,019	2,403	1,091	1,074	1,081	1,046	0,989	1,081
Капітальні вкладення	2,356	1,260	49,057	3,256	3,731	1,716	2,356	2,114	0,738
Благоустрій міст	1,606	1,081	1,276	1,090	1,223	1,286	0,981	0,930	1,009
Фізична культура і спорт	1,137	1,813	0,995	1,283	1,104	1,008	1,106	0,981	1,089
Відновлення, будівництво, реконструкція загально-освітніх навчальних закладів		1,017	1,620	6,346	2,422	8,852	1,430		0,839
Відновлення, будівництво, реконструкція лікарень загального профілю		1,243	16,522	0,620	1,382	0,673		1,066	
Будівництво, реконструкція, ремонт, утримання автомобільних доріг	1,370	1,176	28,744	2,914	0,613	1,039	0,998	1,057	0,450
Органи місцевого самоврядування	1,126	1,024	0,994	1,045	1,058	0,981	0,985	1,085	0,920
Сільське, лісове й рибне господарство	0,670	1,258	1,605	5,233	0,582	1,404	3,526	0,833	0,857
Дошкільні навчальні заклади	1,286	0,916	0,940	0,939	0,905	0,944	0,947	1,380	0,907
Житлово-експлуатаційне господарство	1,145	0,862	1,109	0,755	0,825	0,815	0,819	0,683	0,876
Загальноосвітні школи	1,051	0,945	0,940	0,981	0,936	0,969	0,961	0,950	0,960
Лікарні	0,978	1,240	0,899	0,913	0,876	0,858	0,964		
Бібліотеки	1,018	0,881	0,929	0,965	0,929	0,963	0,874	0,869	0
Школи естетичного виховання дітей	1,012	0,905	0,931	0,927	0,916	0,931	0,900	0,947	0,911
Територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг)	1,008	0,728	0,838	0,883	0,793	0,865	0,814	0,789	0,904
Кількість показників (із 16 досліджених), за якими еластичність ≥ 1	12	10	9	8	7	7	5	5	3

Примітка. ■ – значення показників еластичності ≥ 1 ; ■ – інформація відсутня або є недостатньою для проведення аналізу.

Розраховано за даними Головного управління статистики у Львівській області (URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>) та департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (URL: <https://loda.gov.ua/departament-finansiv/>).

0,683 у Червонограді до 0,876 у Самборі. Лише у двох із дев'яти досліджуваних міст – Моршині й Новому Роздолі – зазначений коефіцієнт більший від одиниці. Така ситуація зумовлена системним недофінансуванням ЖЕГ у

2014–2016 рр. Незначне поліпшення його бюджетного забезпечення у 2017 р. спостерігалося в усіх досліджуваних містах. Однак темпи зростання власних доходів були вищими, ніж нарощення фінансової підтримки аналізованої сфери, відновлення її основних фондів тощо. Активніша політика з інвестування власних коштів місцевих бюджетів у ЖЕГ у перспективі дасть можливість як мінімум оновити наявний житловий фонд.

Специфічна ситуація склалася із фінансуванням місцевими бюджетами об'єктів соціальної інфраструктури – дошкільних навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл, шкіл естетичного виховання дітей, лікарень, бібліотек та ін., незважаючи на те, що з 2015 р. у зв'язку з децентралізацією органам виконавчої влади й місцевого самоврядування надано ширші повноваження щодо вирішення питань у окресленій сфері. Між тим чимала частка відповідних видатків покривається субвенціями з державного бюджету, зокрема на реалізацію заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій. Тому органи місцевого самоврядування дещо уповільнили інвестування цих видатків за рахунок власних коштів та переорієнтували власний ресурс на видатки капітального характеру для розбудови соціальної, транспортної, комунальної інфраструктури, що є позитивним результатом процесів децентралізації на прикладі досліджуваних міст.

Виконане дослідження дало змогу визначити основні трансформації інвестиційних процесів у Львівській області в контексті адміністративно-фінансової децентралізації, а саме:

- Унаслідок запровадження нової форми горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів – вирівнювання дохідної спроможності адміністративно-територіальних одиниць – істотно зменшилася частка дотаційних бюджетів міст обласного значення; територіальні одиниці дістали можливість сформулювати додатковий фінансовий ресурс, зокрема на капітальні інвестиції.

- Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування змінилася в напрямі зростання частки інвестицій за рахунок місцевих бюджетів при зниженні частки інвестування коштом державного бюджету.

- Одним із результатів децентралізації стала продуктивна зайнятість, котра супроводжувалася відповідним відрахуванням ПДФО як основного джерела власних доходів, у всіх містах обласного значення та в більшості районів Львівської області (за винятком Жовківського, Кам'янка-Бузького й Дрогобицького).

- Динаміка капіталовкладень відносно збільшення власних доходів бюджетів міст обласного значення та районів у 2017 р. проти 2016 р. загалом є позитивною в 30 % таких міст і 57 % районів Львівщини (для порівняння: в Закарпатській області – 83 та 21 % відповідно; в Івано-Франківській – 28 і 33 %; в Чернівецькій – 33 та 42 %) ¹. Зазначене свідчить про вищу просторову ефективність процесів децентралізації у Львівській області, натомість у Закарпатській області капіталовкладення активізуються лише на рівні міст обласного значення.

¹ Розраховано авторами на основі методики, наведеної в табл. 1.

- Досягнуто успіху в залученні ПІІ: іноземні інвестори з лагом у один рік зреагували на збільшення власного фінансового потенціалу як міст, так і регіонів, що є результатом соціально-економічного розвитку, в т. ч. посилення ділової активності. Це пов'язано з цілеспрямованою політикою регіональних органів влади щодо залучення інвестицій, розвитком мережі інституційної підтримки підприємств, концентрацією висококваліфікованих кадрів, наявністю розгалуженої транспортної мережі, якісним логістичним обслуговуванням бізнесу, кращим інфраструктурним забезпеченням порівняно, наприклад, із гірськими територіями Карпатського регіону.

- З огляду на розміщення/будівництво крупних іноземних виробництв за межами великих міст, підвищилась ефективність інвестиційних процесів завдяки створенню нових робочих місць саме в районах, що, у свою чергу, є потенційним чинником формування власних доходів бюджетів усіх рівнів.

- Активізувалися процеси фінансування проектів розвитку, відбулася переорієнтація власного ресурсу органів місцевого самоврядування на видатки капітального характеру для розбудови соціальної, транспортної, комунальної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. *Арабчук Я. І.* Фінансова децентралізація – основна складова спроможної громади. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_20.

2. *Кресіна І. О.* Вплив децентралізації на ефективність публічної влади. *Віче*. 2015. № 12. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4776/>.

3. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наук. доп. / за ред. І. О. Луніної ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2016. 70 с.

4. *Набатова Ю. О., Ус Т. В.* Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>.

5. *Остапчук В. О.* Фінансова децентралізація в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 23. Ч. 2. С. 68–71. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/17.pdf>.

6. *Патицька Х. О.* Фінансова децентралізація як основа формування самодостатніх територіальних громад. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4412>.

7. *Слободянюк Н. О., Коніна М. О.* Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 611–616. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/109.pdf.

8. *Осипенко С. О.* Фінансова децентралізація: ефективність реалізації на місцевому рівні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Сер.: економічні науки*. 2013. № 4. С. 176–181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_4_37.

9. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання : наук. доп. / за ред. І. З. Сторонянської ; НАН України, Ін-т регіон. досліджень. Львів, 2018. 144 с.

10. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index/>.

11. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>.
13. Офіційний веб-сайт Департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації. URL: <https://loda.gov.ua/departament-finansiv/>.

References

1. Arabchuk, Ya. I. (2016). Fiscal decentralization – the main component of public power. *Theory and practice of public administration and local government*, 1. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_20 [in Ukrainian].
2. Kresina, I. O. (2015). The impact of decentralization on the effectiveness of public authority. *Viche*, 12. Retrieved from <http://veche.kiev.ua/journal/4776/> [in Ukrainian].
3. Lunina, I. O. (Ed.). (2016). *Development of budget decentralization in Ukraine*. Kyiv: NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky ta prohozuvannia [in Ukrainian].
4. Nabatova, Yu. O., Us, T. V. (2015). Formation of local budget in conditions of decentralization of financial resources. *Effective economy*, 5. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100> [in Ukrainian].
5. Ostapchuk, V. O. (2017). Financial decentralization in Ukraine: current state and development prospects. *International Humanitarian University Herald*, Vol. 23, Iss. 2, 68–71. Retrieved from <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/17.pdf> [in Ukrainian].
6. Patytska, Kh. O. (2015). Financial decentralization as a basis for the formation of self-sufficient local communities. *Effective economy*, 10. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4412> [in Ukrainian].
7. Slobodianiuk, N. O., Konina, M. O. (2016). The problems of local budgets' revenues formation in conditions of financial decentralization. *Economy and Society*, 2, 611–616. Retrieved from http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/109.pdf [in Ukrainian].
8. Osypenko, S. O. (2013). Financial decentralization: effectiveness of implementation at the local level. *Collection of scientific works of the Tavria State Agrotechnological University*, 4, 176–181. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_4_37 [in Ukrainian].
9. Storonianska, I. Z. (Ed.). (2018). *Decentralization in Ukraine and its impact on the socio-economic development of territories: methodological approaches and evaluation results*. Lviv: NAN Ukrainy, Instytut rehionalnykh doslidzhen [in Ukrainian].
10. State Treasury Service of Ukraine. (n. d.). Retrieved from <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index/> [in Ukrainian].
11. State Statistics Service of Ukraine. (n. d.). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
12. Main Statistical Office in Lviv Region. (n. d.). Retrieved from <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
13. Finance Department of Lviv Regional State Administration. (n. d.). Retrieved from <https://loda.gov.ua/departament-finansiv/> [in Ukrainian].